

Προϊστορικά χυμευτήρια επεξεργασίας χρυσού στη Μακεδονία

Δεν ήταν μέχρι τώρα γνωστά μεταλλουργικά κατάλοιπα που να σχετίζονται με την προϊστορική παραγωγή ή μεταλλοτεχνία χρυσού στον ελλαδικό χώρο, μολονότι σχετικές έρευνες προς αυτή την κατεύθυνση βρίσκονται σε εξέλιξη. Πρόσφατα, ωστόσο, παρουσιάστηκαν αποτελέσματα συνδυασμένων αρχαιολογικών και αρχαιομετρικών μελετών σε χυμευτήρια (μεταλλουργικές χάνες) από τον οικισμό Τούμπας Θεσσαλονίκης του 12ου και 10ου αιώνα π.Χ., με νέα δεδομένα. Συγκεκριμένα, σε ένα από τα χυμευτήρια εντοπίστηκαν και αναλύθηκαν σφαιρίδια χρυσού, με περιεκτικότητες άνω του 75% σε αυτό το μέταλλο. Τα αποτελέσματα των ερευνών της Τούμπας έχουν ιδιαίτερη αξία για τη σχετική μελέτη στον ευρύτερο χώρο, αφού επιπροσθέτως τα χυμευτήρια είναι λιθίνα, από σκεπικτικό σχιστόλιθο, με ορυκτολογικά συστατικά στατίτη, χλωρίτη και μοσχοβίτη, υλικά θερμο-ανθεκτικά. Τα λιθίνα χυμευτήρια είναι εξαιρετικά σπάνια στο προϊστορικό Αιγαίο και είναι, νομίζουμε, η πρώτη φορά που η παρουσία τους σχετίζεται με την παραγωγή ή επεξεργασία χρυσού, με την τεκμηρίωση που προσφέρουν οι αναλυτικές μελέτες. Τα νέα ενδιαφέροντα δεδομένα των ερευνών ανακοινώθηκαν στο Συνέδριο για το Αρχαιολογικό Έργο στη Μακεδονία και Θράκη, από την ερευνητική ομάδα Ι. Μαυροειδή, Σ. Ανδρού και Μ. Βαβελιδή, τον περασμένο Φεβρουάριο και είναι υπό εκτύπωση στον τόμο 18 της σειράς. Πληροφορίες: Καθηγήτρια Μ. Βαβελιδή, Τμ. Γεωλογίας Α.Π.Θ., Τομ. Ορυκτολογίας-Πετρολογίας και Κοίτασματτολογίας, 54006 Θεσσαλονίκη, e-mail: vaveldi@gco.auth.gr.

Αρχαιο-ηλεκτροσκοπικά Νέα

Με πλούσια πληροφόρηση για σημαντικές νέες έρευνες κυκλοφόρησε πρόσφατα το νέο τεύχος της περιοδικής έκδοσης Αρχαιο-ηλεκτροσκοπικά Νέα του Εργαστηρίου Γεωφυσικής-Δορυφορικής Τηλεσκοπήσης και Αρχαιοπεριβάλλοντος του Ινστιτούτου Μεσογειακών Σπουδών (ITE Κρήτης). Το κύριο άρθρο του τεύχους έχει τίτλο «Η ζωο-αρχαιολογία στην Ελλάδα των αρχών της 3ης χιλιετίας μ.Χ.» και παρέχει στον ενδιαφερόμενο μια καλή πρώτη πληροφόρηση για το αντικείμενο, τους στόχους και τα μεθοδολογικά μέσα αυτού του νέου κλάδου, όπως διαμορφώνονται στις μέρες μας στην Ελλάδα. Κυρίως, όμως, παρατίθενται κάποια πρώτα συνοπτικά αποτελέσματα γεωφυσικών ερευνών που έχουν γίνει από τους ειδικούς του Εργαστηρίου σχεδόν παντού στην Ελλάδα (04), και στο εξωτερικό (περισσότερα από 15 έργα στη διετία 2003-04), γεγονός που υποδηλώνει τη χρησιμότητα και την αποτελεσματικότητα των γεωφυσικών διασκοπήσεων, με πολλές επιμέρους μεθοδολογίες, σε έργα τόσο αναπτυξιακά όσο και σε αρχαιολογικές-παλαιοντολογικές κ.ά. μελέτες. Η έκδοση είναι διγλωσσική (ελληνικά-αγγλικά) και τη μερίδα της έχει ο δρ Απ. Σαράης, επικεφαλής του Εργαστηρίου. Πληροφορίες: Ι.Μ.Σ.-Ι.Τ.Ε., Μελισσιώτου και Νικηφόρου Φωκά 130, Τ.Θ. 119, Ρέθυμνο 74100, Κρήτη, e-mail: asaris@ret.forthnet.gr ή στον δικτυακό τόπο www.ims.forth.gr.

Τα σεμινάρια των εργατηρίων Fitch και Wiener

Ξεκίνησε και για το ακαδημαϊκό έτος 2005-2006 η σειρά των σεμιναρίων που διοργανώνουν, συνεργαζόμενα, τα Εργαστήρια Fitch και Wiener, της Αγγλικής και Αμερικανικής Σχολής αντίστοιχα. Ο γενικός τίτλος τους είναι «Seminars on "science-based archaeology"» και σκοπεύουν να διεκρινούν την αλληλεπίδραση μεταξύ αρχαιολογικών και αρχαιομετρικών προσεγγίσεων σε κοινώς θεματικούς μελέτες, αλλά και να διεγείρουν την επικοινωνία και τη συνεργασία μεταξύ ειδικών και φορέων που εφαρμόζουν διάφορες ερευνητικές μεθοδολογίες ή τεχνικές. Στα Σεμινάρια προσκαλούνται, ως ομιλητές,

γνωστοί έλληνες και ξένοι ειδικοί, οι οποίοι αναλύουν θέματα, να αντικειμένου τους, παρουσιάζουν τις ενδεικνυόμενες μεθοδολογίες για τη μελέτη αρχαιολογικών ζητημάτων και αξιολογούν αποτελέσματα σχετικών μελετών. Οι συναντήσεις γίνονται στο Εργαστήριο Fitch της Βρετανικής Αρχαιολογικής Σχολής (Σουηδίας 54, Αθήνα), μία φορά το μήνα, απόγευμα Τετάρτης συνήθως, στις 17.30. Στο πρόγραμμα 2005-2006 άρχισαν και συνεχίζονται τα εξής Σεμινάρια:

26.10.05: «Plants and people in Prehistoric and Protohistoric Greece», δρ Φ. Μεγαλοπούδη, Εργαστήριο Wiener.

16.11.05: «The Aegean-type EBA technology for copper production: analysis and smelting experiments», δρ Ι. Μπασιδάκης, Εργαστήριο Αρχαιομετρίας, ΕΚΕΦΕ «Δημόκριτος».

14.12.05: «(Almost) three years of ceramic petrography at INSTAP Study Center for East Crete: preliminary results and prospects», δρ Ελένη Νοδάρου, INSTAP Study Center for East Crete.

18.01.06: (Ο τίτλος θα ανακοινωθεί), δρ Ε. Αλούπη, Thetis Authentics Ltd.

15.02.06: «Alaskan volcanoes and the Aegean Bronze Age: a paleo-environmental whodunit», Dr. R. Payne, British School at Athens.

Τα σεμινάρια θα συνεχιστούν μέχρι και τον επόμενο Μάιο, τουλάχιστον, με τη μερίδα των διοργανωτριών δρ Β. Κυριατζί και δρ S. Fox, επικεφαλής των Εργαστηρίων. Πληροφορίες: Εργαστήριο Fitch, τηλ. 2107217482 ή στην ιστοσελίδα: www.bsa.gla.ac.uk/fitch/index.htm.

Διεπιστημονικές μελέτες της ανασκαφής Καλαυρείας Πόρου

Με 15 περίπου εισηγήσεις από ισάριθμους ομιλητές, ανασκαφείς αρχαιολόγους και ειδικούς σε ευρύ φάσμα ερευνητικών πεδίων, παρουσιάστηκαν οι μελέτες Σεμιναρίου, στις 4-5.11.05, στο Σουηδικό Ινστιτούτο, τα μέχρι τώρα αποτελέσματα των μελετών από το λερό του Ποσειδώνος στην Καλαυρεία Πόρου, αρχαίοι ονόματός του νησιού αλλά και ομώνυμης πόλης που άκμασε στη διάρκεια ολόκληρης της «ιστορικής» χιλιετίας. Η ανασκαφή στο λερό και στους γύρω χώρους γίνεται από τη Σουηδική Σχολή με τη συμπαράσταση της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, υπό τη διεύθυνση της Καθ. Β. Wells, με κύριους συνεργάτες της τον δρ Arto Penttinen, Υποδιευθυντή της Σχολής, και τη δρ Jenni Hohlman. Στο πολυπρόσωπο ακρατήριο παρουσιάστηκαν όχι μόνο τα ευρήματα μιας υποδειγματικής αρχαιολογικής ανασκαφής αλλά και πορίσματα πολλών άλλων μελετών, με αποτέλεσμα να γεφυρωθεί, αρχαιολογία, ανθρωπολογία, αρχαιολογία, μελέτες κελύφων μαλακίων, αρχαιομεταλλουργία, παλαιοπεριβάλλοντος και άλλων γνωστικών αντικειμένων, οργανωμένων με τρόπο ώστε να εραφωθούν όλα με πλήρη διεπιστημονική προσέγγιση αυτής της σημαντικής αρχαιολογικής θέσης του Πόρου. Τα ολοκληρωμένα αποτελέσματα των ερευνών και κυρίως οι συσχετίσεις μεταξύ τους, ύστερα από μια τέτοια πολυ-μεταμετρική μελέτη αναμένονται με εύλογο ενδιαφέρον ύστερα από έναν περίπου χρόνο, σε ειδική μονογραφία που θα εκδοθεί από το Σουηδικό Ινστιτούτο.

Ημερίδα Παλαιοντολογίας Στρωματογραφίας

Με τίτλο «Συμβόλη των νέων μεθόδων Στρωματογραφίας-Παλαιοντολογίας στη σύγχρονη γεωλογική έρευνα» η ομώνυμη Επιτροπή της Ελληνικής Γεωλογικής Εταιρείας (Ε.Π.Σ.), πραγματοποίησε στο Συνεδριακό Κέντρο «Αριστοτέλης» της Πανεπιστημίου της Ζωγράφου (Αθήνα) μια πολύ ενδιαφέρουσα ημερίδα, στις 4.11.05, με ομιλητές κυρίως νέους επιστήμονες. Παρουσιάστηκαν εντυπωσιακά αποτελέσματα ερευνών που γίνονται με νέες ή αναθεωρημένες τεχνικές, όπως η ερμηνεία των σταθερών ισοτόπων «ελαφρών» στοιχείων, με μελέτες παλινόμορφων και γυρεοκόκκων, κυκλοστρω-

ματογραφίας, απόλυτων χρονολογήσεων, πολυμεταβλητών στατιστικών παραμέτρων, αλλά και με τους πάντα αναγκαίους στρωματογραφικούς και παλαιοντολογικούς προσδιορισμούς. Αξίζει, ωστόσο, να επισημανθεί ότι οι περισσότεροι από αυτούς τους κατ'εξοχήν ειδικούς έχουν ήδη συνεισφέρει ουσιαστικά σε ζητήματα διερευνητικής της πολιτιστικής κληρονομιάς, είτε κατά τη διάρκεια της εξειδίκευσής τους είτε σε σχετικές ερευνητικές εφαρμογές. Γι' αυτό, μια μεγαλύτερη αξιοποίηση των δυνατοτήτων τους μέσω συντονισμού από έναν κεντρικό ερευνητικό φορέα είναι βέβαιο ότι θα είχε άμεσα οφέλη για την πληρέστερη παλαιοπεριβαλλοντική μελέτη του ελλαδικού χώρου, ο οποίος έχει τόσο μεγάλη σημασία ως μια από τις πιο ενδιαφέρουσες πολιτιστικές κωδικές ολόκληρης της ευρωπαϊκής ηπείρου.

Συνάντηση ειδικών αρχαίας κεραμικής στο Εργαστήριο Fitch

Με τίτλο «Ceramic analysis across the Mediterranean», το εργαστήριο Fitch της Βρετανικής Σχολής Αθηνών, διοργάνωσε από 7 έως 10 Δεκεμβρίου μια συνάντηση εργασίας (workshop) ειδικών για τις σχετικές μελέτες. Είναι γνωστό ότι θέματα κεραμικής τεχνολογίας, αρχαίων εργαστηρίων κεραμικής, μηχανικών ιδιοτήτων, εμπορικών ανταλλαγών στην αρχαιότητα, προέλευσης, βαφών, υαλωμάτων πρώτων υλών κ.ά., μόνο με συνδυασμένες μελέτες αρχαιολογίας και ειδικών από τις βετικές επιστήμες μπορούν να διερευνηθούν ικανοποιητικά. Η συνάντηση ήταν μια μοναδική ευκαιρία για τους ερευνητές αυτού του πεδίου να ανταλλάξουν τις εμπειρίες και τους προβληματισμούς τους, αλλά και να ενημερωθούν για τις πρόσφατες εξελίξεις των μελετών αυτών στον μεσογειακό χώρο. Από την πλούσια θεματολογία των ζητημάτων που ανατυπώθηκαν και συζητήθηκαν, δεν καταδείχθηκε μόνο η μεγαλύτερη ανάγκη συνεργασίας αρχαιολόγων και αναλυτών αλλά έγινε φανερή η σκοπιμότητα της συνεργασίας των βετικών επιστημόνων μεταξύ τους, ώστε να συνδυαστούν οι διαφορετικές τεχνικές που αναπτύσσονται και εφαρμόζονται από τις μεμονωμένες ερευνητικές ομάδες. Χορηγοί και υποστηρικτές της επιστημονικής συνάντησης ήταν κυρίως οι βρετανικές αρχαιολογικές σχολές που εδρεύουν σε αρκετές μεσογειακές χώρες (Ιταλία, Ελλάδα, Τουρκία, Αίγυπτος κ.ά.) αλλά και το Ίδρυμα Aurelius Trust. Στο πλαίσιο των εργασιών της τετραήμερης συνάντησης, η Βρετανική Σχολή Αθηνών, με πρωτοβουλία του διευθυντή της δρ J. Whitley, διοργάνωσε και μια επιτυχημένη δεξίωση προς τιμήν των συμμετεχόντων και με σκοπό τη συνάντησή τους με ευρύτερο κύκλο της ελληνικής επιστημονικής κοινότητας. Πληροφορίες για το πρόγραμμα της συνάντησης και για μελλοντικές δραστηριότητες: www.bsa.gla.ac.uk.

Σεμινάριο Ανθρωπολογίας Μεθοδολογίας

Με πολλά ενδιαφέροντα θέματα παλαιο-ανθρωπολογίας, το Ανθρωπολογικό Μουσείο του Πανεπιστημίου Αθηνών έχει ξεκινήσει από τα τέλη Οκτωβρίου 2005 το Σεμινάριο του, που απευθύνεται κυρίως στους μεταπτυχιακούς φοιτητές αλλά και σε άλλους ενδιαφερομένους του χώρου. Την κύρια μέριμνα της διοργάνωσης έχει ο Αναπλ. Καθηγητής Θ. Πίτσος, διευθυντής του Μουσείου. Οι τίτλοι των υπολοίπων θεμάτων που θα αναπτυχθούν μέχρι τη λήξη του Σεμιναρίου είναι: «Πόσο προσαρμοσμένοι είναι ο άνθρωπος σκελετός στις καθημερινές απαιτήσεις»; (Στ. Παπαδόπουλος, Αναπλ. Καθηγητής Ιατρικής Σχολής, Δευτέρα 19.12.05), «Εξέλιξη των μοριακών μηχανισμών καθορισμού του φύλου» (Ρ. Αγγελόπουλος, Αναπλ. Καθηγητής Ιστολογίας-Εμβρυολογίας, Δευτέρα 9.1.06), «Παλαιοπαθολογία διάνοιξης» (Δρ Κ. Μερβενσιάνος, Γενικός-Ανθρωπολόγος, Δευτέρα 16.1.06).

Το Σεμινάριο γίνεται στο Ανθρωπολογικό Μουσείο, Ιατρική Σχολή, Ν. Ασίας 75, Γουδί, στην Αθήνα. Τηλ. 210-7462359, δικτυακός τόπος: <http://anthropology-museum.med.uoa.gr>.

Ανασκαφές γερμανικών ιδρυμάτων στη Βόρεια Κύπρο

Παρόντες, με όλα τα παρεπόμενα του όρου, χαρακτηρίστηκαν από την κυπριακή αρχαιολογική κοινότητα οι ανασκαφές που πριν λίγους καιρό ξεκίνησαν γερμανικά επιστημονικά ιδρύματα στη γιγνηστή αρχαιομεταλλουργικής σημασίας θέση Γληνιόρων, που δυτικώς βρίσκεται στα κατεχόμενα εδάφη της Βόρειας Κύπρου, στη γερασμένη της Καρπασίας. Συγκεκριμένα, τον περασμένο Σεπτέμβριο, ένας καθηγητής από το Πανεπιστήμιο του Tübingen (Ernst Pernicka) και ένας ερευνητής από τη μεταλλευτική ακαδημία του Freiberg (Martin Bartelheim) τέθηκαν επικεφαλής μιας αποστολής που ξεκίνησε τις παρόνομες ανασκαφές στη θέση. Ο πρώτος, μάλιστα, από τους αναφερόμενους είναι γνωστός σε πολλούς Έλληνες αρχαιολόγους από τις δραστηριότητές του και στη χώρα μας κατά το παρελθόν. Ακολούθησε, τον ίδιο μήνα, μια έντονη διαμαρτυρία των κύπριων αρχαιολόγων για τις δραστηριότητες, οι οποίες συνεπικουρούμενοι από πάρα πολλά μέλη της διεθνούς επιστημονικής κοινότητας καταδικάσαν και καυτηρίασαν τα γεγονότα ενώ παράλληλα προώθησαν την καταγγελία σε έναν ευρύτατο κύκλο αποδεκτών (αρχαιολόγων, αρχαιομετρών, διεθνών οργανισμών, πανεπιστημίων κ.λπ.) σε ολόκληρο τον κόσμο. Ας σημειωθεί ότι καμία αποστολή δεν είχε επιχειρήσει επί 30 χρόνια ανασκαφικές δραστηριότητες στα κατεχόμενα, πρώην τους διεθνώς νόμιμοι και τη συμβάσεις. Παρά τους αρχικούς ισχυρισμούς των ανασκαφών (M. Bartelheim, B. Kazildam, U. Moller και E. Pernicka) ότι δίδαν οι δραστηριότητές τους ήταν σύνομες, μέσα σε λίγες εβδομάδες προκλήθηκε ένας διεθνής καταγίαισος διαμαρτυριών και καταγγελιών από επιφανείς επιστήμονες και γνωστά ιδρύματα που ένωσαν τη φωνή τους με τους αρχικά καταγγελλόντες. Είναι κρίμα που τόσος κόσμος οργανισμός, όπως το ICOMOS στη 15η Γενική Συνέλευσή του που έγινε στην Κίνα, το European Body of Near Eastern Archaeologists κ.ά. Το θλιβερό συμβάν είναι, ευτυχώς, αίσιο τέλος. Πρόσφατα η δρ Β. Κασσιανίδου, Επ. Καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο Κύπρου διαμήνυσε στους ενδιαφερομένους ότι ο αρχικός χρηματοδοτικός-οργανισμός, δηλαδή το Ίδρυμα Fritz Thyssen, προς τιμήν του, ανέστειλε κάθε χρηματοδότηση για αυτές τις παρόνομες δραστηριότητες αναγκάζοντας τους αρχαιομεταλλουργούς αυτούς και επιδοξους σωτήρες της θέσης (αυτοί ισχυρίστηκαν) να ξαναγυρίσουν στις αποδεκτές –μόνο– δραστηριότητες τους. Διδάγματα για εμάς επιστημονικής –και όχι μόνο– πολιτικής από την Κύπρο...

Διεθνές Σχολείο Συντήρησης Μετάλλων στις ΗΠΑ

Πρόσφατα, το Higgins Armory Museum και το Worcester Polytechnic Institute ανήγγελλαν τη διοργάνωση ενός ταχύρρυθμου κύκλου μαθημάτων συντήρησης μετάλλων από 27 Μαΐου μέχρι 7 Ιουνίου στο Worcester/Massachusetts των Η.Π.Α. Συγκεκριμένα, θα γίνουν θεωρητικά και πρακτικά μαθήματα από κορυφαίους ειδικούς στον τομέα (D. Scott, W. MacMillan, M. Notis κ.ά.) και θα αναπτυχθούν θέματα μεταλλουργίας, χρήσης SEM, ραδιογραφίας, συντήρησης πολύτιμων μετάλλων και κραμάτων, διάβρωσης σύγχρονων και αρχαίων μεταλλικών αντικειμένων, συντήρησης ένθετων υλικών σε μεταλλά κ.λπ. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει επισκέψεις και επίποπο επίδειξη νέων τεχνολογιών συντήρησης σε γνωστά μουσεία της περιοχής και απευθύνεται και σε ενδιαφερομένους εκτός Αμερικής. Η προθεσμία υποβολής αιτήσεων έχει οριστεί στις 15 Ιανουαρίου 2006 και το κόστος συμμετοχής στο Σχολείο είναι \$ 300 που περιλαμβάνει διαμονή και γεύματα. Πληροφορίες στην ιστοσελίδα: www.wpi.edu/~mcsi.

Τα Αρχαιομετρικά Νέα επιμελείται ο Γιάννης Μπασιάκος
Δρ Γεωλόγος, ΕΚΕΦΕ «Δημόκριτος»